

УДК 316.3:323.1

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2026.1.27>

Лісеєнко Олена Василівна

докторка соціологічних наук, професорка,
професорка кафедри філософських та соціологічних студій та соціокультурних практик
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-0408-5203

УКРАЇНЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПРОЯВИ В СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРАКТИКАХ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність проблеми. *Значимість вивчення феномену української національної ідентичності, її трансформацій в умовах повномасштабної російсько-української війни пов'язана з тим, що аналіз цих змін дає можливість краще зрозуміти стан українського суспільства та специфіку соціальних і поведінкових практик його громадян. Сучасна Україна перебуває в ситуації глибокої соціокультурної перебудови, яка охоплює як модернізаційні виклики, так і зовнішньополітичні чинники – війну, деколоніальні процеси, євроінтеграцію. Національна ідентичність перетворюється на ключовий об'єкт переозначення. Розуміння та вивчення ціннісно-сислової архітекtonіки української національної ідентичності дає можливість більш глибокого осмислення духовності народу, динаміки соціокультурних процесів, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, та ролі культурних факторів в кризових, екстремальних суспільних умовах. Метою статті є аналіз феномену української національної ідентичності, її трансформацій у сфері суспільної ментальності та прояви в соціокультурних практиках в умовах війни. Методи дослідження.* *Методологічна основа дослідження зумовлена поставленою метою, характеризується застосуванням методів аналізу й синтезу, історичного і логічного та соціокультурного методу. Результати дослідження.* *Трансформації української національної ідентичності в контексті сучасних інтеграційних процесів українського суспільства в європейський простір та драматичних подій російсько-української війни відображають складні зміни в способах мислення, цінностях та поведінці українців. Війна викликала посилення процесів національної ідентифікації у переважній більшості населення та вплинула на формування моделі української національної ідентичності з чіткими, ніж раніше, ціннісно-сисловим резюме «свобода і гідність». Одним із важливих модусів трансформації української національної ідентичності постає процес деколонізації, який визначає переосмислення історичної пам'яті, культурних наративів та символічного простору. Аналіз матеріалів дослідження «Одеський міський міф: наративи, структура, перспективи розвитку» дозволяє зробити висновок, що трансформація міських наративів є важливим складником процесів формування сучасної української національної ідентичності.*

Ключові слова: ідентичність, українська національна ідентичність, ментальність, соціокультурні практики, трансформація, цінності, культура.

Вступ. *Значимість вивчення феномену української національної ідентичності, її трансформацій в умовах повномасштабної війни пов'язана з тим, що аналіз цих змін дає можливість краще зрозуміти стан українського суспільства та специфіку соціальних і поведінкових практик його громадян. Сучасна Україна перебуває в ситуації глибокої соціокультурної перебудови, яка охоплює як модернізаційні виклики, так і зовнішньополітичні чинники – війну, деколоніальні процеси, євроінтеграцію. Національна ідентичність перетворюється на ключовий об'єкт переозначення. Розуміння та вивчення ціннісно-сислової архітекtonіки української національної*

ідентичності дає можливість більш глибокого осмислення духовності народу, динаміки соціокультурних процесів, які відбуваються в сучасному українському суспільстві, та ролі культурних факторів в кризових, екстремальних суспільних умовах.

Серед вітчизняних вчених дослідженню різноманітних аспектів формування й функціонування ідентичності, української національної ідентичності представлено в роботах Н. Черниш, С. Макеєва, В. Тарасенка, Іваненко О., ін. На увагу заслуговує робота В. Тарасенко та О. Іваненко, яка присвячена дослідженню як на теоретичному, так і практичному рівнях питання соціальної ідентифікації суспільства на основі соціотехнологічної парадигми [8].

Серед сучасних досліджень соціокультурних змін, динаміки/зміни цінностей, ідентичностей, ментальності в реаліях українського суспільства треба відзначити праці В. Бакірова, Є. Головахи, Н. Паніної, А. Ручки, ін. Підтримуючи пропозицію польської дослідниці А. Клосковської про необхідність розрізняти поняття колективної ідентичності та поняття індивідуальної ідентичності, особливо при осмисленні національної ідентичності, А. Ручка зазначає, що індивідуальні та колективні/групові ідентичності реалізуються у двох модусах: 1) інтерналізуються у взірцях самоідентифікації; 2) екстерналізуються в інституціональних практиках та моделях соціокультурної взаємодії [6].

У книзі «Мінливості культури: соціологічні проєкції» (2015) А. Ручка, Н. Костенко, Л. Скокова та ін. розглядають сучасні методологічні підходи щодо вивчення соціокультурних процесів сучасності, динаміки ідентичності, змін ціннісних пріоритетів населення України [4]. Заслуговує на увагу книга «Ідентичність часів війни: трансформації та практики визнання» (2023), в якій розглядаються сучасні концептуалізації щодо вивчення трансформацій культурних ідентичностей у сучасному українському суспільстві, реконструйовано сегментацію простору ідентичності та його динаміку у різних сферах суспільної ментальності [3]. З 2022 року у щорічних книгах «Українське суспільство в умовах війни» представлено результати соціологічних спостережень за змінами в українському суспільстві унаслідок агресії РФ, які ґрунтуються на матеріалах моніторингу Інституту соціології НАН України [9; 10; 11; 12].

Мета статті – аналіз феномену української національної ідентичності, її трансформацій у сфері суспільної ментальності та прояви в соціокультурних практиках в умовах війни.

Найголовнішими завданнями виступають: визначення сутнісних характеристик національної ідентичності як універсальної категорії для вивчення духовності в сучасному соціумі; аналіз особливостей трансформацій української національної ідентичності в процесі деколонізації символічного простору; аналіз результатів дослідження «Одеський міський міф: наративи, структура, перспективи розвитку» (2024) для осмислення особливостей трансформації національної ідентичності та її прояву в соціокультурних практиках на прикладі проєкту «Odesa Decolonization».

Результати дослідження. Незважаючи на те, що проблематика національності ідентичності є предметом численних наукових досліджень, це поняття й надалі залишається концептуально складним і багатозначним. Його зміст не зводиться до одновимірного самовизначення, оскільки ідентичність формується на перетині індивідуальних, соціокультурних і символічних смислів, що надає їй відкритого та інтерпретативно варіативного характеру. У цьому сенсі ідентичність постає не лише як внутрішнє усвідомлення власної належності, а й як динамічна соціальна конструкція, що вибудовується у процесі взаємодії історичної пам'яті, культурних практик та колективних уявлень.

Ідентичність як символічна генералізація часто постає у вигляді самототожності, своєрідного «смыслу себе» (С. Хантінгтон). Водночас навіть таке розуміння не усуває багатозначності її інтерпретацій, адже в самому понятті ідентичності закладена внутрішня подвійність значення. Як наголошує Поль Рікьор (Paul Ricoeur), вона пов'язана з поєднанням двох семантичних вимірів, що походять від латинських коренів *ipse* та *idem* [14]. Перший із них – *ipse* – позначає тотожність самому собі, акцентуючи на безперервності та тривалості існування суб'єкта у часі. Другий – *idem* – фіксує тотожність як однаковість або аналогічність, підкреслюючи сталість певних характеристик. У такому поєднанні ідентичність постає не як статичний стан, а як

складна символічна конструкція, у межах якої поєднуються виміри унікальності та подібності. Саме ця подвійність і визначає її відкритість до різних інтерпретацій у соціокультурному та національному контекстах.

Поль Рікьор запропонував концепцію нарративної ідентичності, що набула вагомого значення у наукових інтерпретаціях культури наприкінці ХХ століття. У своїй праці «*Soi même comme un autre*» («Сам як інший», 1990) він стверджував, що ідентичність особистості є нарративною за своєю природою: суб'єкт вибудовує розуміння себе через послідовність смислів, закріплених у структурі розповіді. Ця концепція виводить особистість за межі фіксованої сутності й переводить її в простір постійної інтерпретації, герменевтичної відкритості до Іншого та часу [14].

Ентоні Сміт вважає, що ідентичність – це складна й багаторівнева конструкція, що складається з багатьох взаємопов'язаних компонентів – етнічних, культурних, територіальних, економічних та політико-правових. Вони визначають зв'язки солідарності між членами спільнот, об'єднаних спільною пам'яттю, міфами й традиціями, і ці зв'язки можуть набувати форми національних держав [7].

Е. Сміт дає комплексну характеристику поняттю «національна ідентичність», яке позначає один із різновидів колективної культурної ідентичності. На його думку, національна ідентичність має такі головні риси:

- 1) історична територія, або рідний край;
- 2) спільні міфи та історична пам'ять;
- 3) спільна масова, громадянська культура;
- 4) єдині юридичні права й обов'язки для всіх членів;
- 5) спільна економіка з можливістю пересування в межах національної території.

«Національна ідентичність, – пише Е. Сміт, – за своєю суттю є багатовимірною і ніколи не може бути зведена до одного-єдиного елементу» [7, 23]. Усі вищезазначені компоненти, що сприяли окресленню контурів національної ідентичності, відрізняють її від інших видів ідентичностей – класової, релігійної та етнічної.

Емпіричним індикатором національної ідентичності, за Смітом, можна вважати різні види об'єктивних і суб'єктивних проявів особистості в системі національних відносин. Окрім тих знаків, через які особистість демонструє, свідомо маніфестує свою належність до певної нації (підкреслене використання національної мови, національного одягу або його елементів, суворе дотримання традицій, звичаїв тощо), до емпіричних індикаторів належать також слабо усвідомлювані або неусвідомлювані ознаки, риси, характеристики.

Індикатори національної спільності становлять у певному сенсі цілісну систему, що має якісну характеристику й певний ступінь стійкості. Завдяки цьому ця система може в конкретних випадках відрізнятися набором елементів (індикаторів). Кожен із індикаторів має власну історію (і як самостійний феномен, і як елемент цієї системи). Так, одним із перших індикаторів було усвідомлення єдності предків, «ідея *patria* – батьківщини, сукупності законів та інституцій з єдиною політичною волею» [7; 24].

Розглядаючи проблему ідентичності на рівні механізму взаємодії між особистістю та спільнотою, слід зазначити, що перебування людини в спільноті як її члена, суб'єктивно-особистісне, навіть підсвідоме прийняття цієї позиції формує в неї почуття належності, почуття «ми». Це явище детально розглядається в роботі Микола Шульги, який зазначає, що «почуття етнічної належності в сучасних індустріальних, урбанізованих суспільствах виступає як компенсаторний елемент. Воно відшкодовує ті втрати у сфері особистісно-психологічного комфорту, що виникають у результаті виконання анонімно-формальних соціальних ролей. Воно заповнює нестачу позитивних людських почуттів. Завдяки почуттю належності до етносу особистість набуває стану соціальної комфортності, упевненості в собі та в системі суспільних відносин» [13, 89]. У цьому контексті зазначимо думку Зої Атаманюк, яка трактує духовність і культуру не як зовнішні маркери, а як внутрішню основу людського буття, що визначає ціннісну ідентичність особистості й суспільства. Як зазначає дослідниця: «Духовність – творча спрямованість,

наснага, енергія людини. Вона визначає спрямованість усіх розумових, емоційно-чуттєвих, вольових якостей людини, її здатність до самоусвідомлення себе, як особистості» [1, 32].

Трансформації української національної ідентичності та ментальності в контексті сучасних інтеграційних процесів українського суспільства в європейський простір та драматичних подій російсько-української війни відображають складні зміни в способах мислення, цінностях, стереотипах та поведінці українців. Війна викликала посилення процесів національної ідентифікації у переважній більшості населення. Одним із важливих модусів трансформації української національної ідентичності є процес деколонізації, що актуалізується в соціокультурних практиках сучасного українського суспільства. Деколонізація розглядається не лише як символічне очищення публічного простору від імперських і радянських маркерів та наративів, що протягом століть формували культурний простір українських міст, але й як глибинна трансформація культурного середовища. Саме у цьому контексті практики деколонізації набувають важливого значення, виступаючи складовою державної культурної політики та водночас інструментом активної участі громадянського суспільства у переосмисленні минулого й конструюванні постколоніальної ідентичності. Важливим нормативно-правовим механізмом інституалізації практик деколонізації стали законодавчі ініціативи, серед яких найбільш знаковим став Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (№ 8201 від 21 березня 2023 року) [2]. Значення цього документу полягає не лише у процедурних інструментах перейменування топонімів, демонтажу пам'ятників чи ревізії публічної символіки, а у семіотичній перебудові культурного середовища. Дослідження практик деколонізації набуває особливої актуальності в конкретних міських просторах із високим рівнем символічної насиченості, багатошарової пам'яті та регіональної ідентичності.

У процесах формування та трансформації української національної ідентичності важливу роль відіграють локальні культурні наративи, що структурують символічний простір міст. Наприклад, в Одесі одним із таких феноменів є так званий «одеський міський міф» – комплекс уявлень, символів та культурних наративів, які протягом тривалого часу формували образ Одеси як особливого соціокультурного простору. Сучасні дослідження цієї проблематики, зокрема дослідження «Одеський міський міф: наративи, структура, перспективи розвитку» (2024), який відбувся в межах проєкту *Odesa Decolonization*, дозволяють розглянути міський міф не лише як культурний феномен, але й як важливий елемент процесів деколонізації та переосмислення української ідентичності в умовах війни [5].

Проєкт *Odesa Decolonization*, який реалізується за підтримки державних та громадських організацій, зокрема *Odesa Business Club* та ГО «Суспільство та історична спадщина», постає як спроба реалізації локалізованої культурної політики, спрямованої на критичне переосмислення символічного ландшафту міста, дослідження наявних міфів про Одесу, формування альтернативного бачення його ідентичності та ментальну деколонізацію з подальшим публічним обговоренням. У цьому контексті ініціатива спрямована на поступове подолання стереотипізованих образів «російської», «кримінальної» або винятково «гумористичної» Одеси, що тривалий час відтворювалися в публічному дискурсі та були складовою імперських і пострадянських інтерпретацій міської ідентичності. Натомість актуалізуються нові практики культурної та публічної комунікації, орієнтовані на переосмислення історичного досвіду міста крізь призму української національної ідентичності.

У дослідженні «Одеський міський міф: наративи, структура, перспективи розвитку» (2024) зроблена спроба описати символічний образ міста через локалізований наратив, у якому культурна ідентичність тяжіє до набору звичних сюжетів. Один із фрагментів, що виразно ілюструє цю логіку, звучить так: «Всередині Одеси існує туристично затребуваний міф про багатокультурне та багатонаціональне місто, в якому стосунки між людьми базуються на комерційній вигоді, що стає підґрунтям для базової толерантності (одесити завжди домовляться та не будуть конфліктувати), культурі локальної спільноти на кшталт одеського двору (або комунальної квартири), любові до домашньої смачної їжі та відчутті власної відокремленості від будь-якої держави. Частиною цього міфу є замилювання кримінальним флером та «бабелівською» атмосферою (чи

колоритом). Проблема такого бачення Одеси полягає в укоріненні базової провінційності (на відміну від космополітичної відкритості, яка є природною для Одеси), місцевого шовінізму, самозакоханості (як результат цього – відмова бачити якісь проблеми та звинувачення будь-кого, хто говорить про проблеми, в «неодеськості»» [5, 51]. Хоча такий опис окреслює певний фрагмент уявлень в ментальності мешканців Одеси, але він демонструє схильність до емоційного узагальнення, не супроводжуючись соціологічною рефлексією над глибинною структурою ідентичності. Ідентичність у такому ключі редукується до набору побутових уявлень, тоді як у соціологічному розумінні вона є складним, соціокультурним феноменом, який формує горизонти як індивідуального, так і колективного досвіду.

Згідно з результатами дослідження, формування одеського міського міфу відбувалося протягом кількох історичних етапів і значною мірою було пов'язане з імперськими та радянськими культурними наративами. У цих наративах Одеса часто репрезентувалася як космополітичне «південне місто гумору», «порт свободи» або як простір особливої мультикультурності, що нібито перебуває поза чіткою національною ідентифікацією. Водночас історичний аналіз показує, що значна частина цих образів сформувалася в період Російської імперії та радянської доби, коли культурна політика була спрямована на інтеграцію міста до імперського символічного простору. Внаслідок цього в символічному просторі міста домінували образи, пов'язані з імперською історією, російською культурною традицією та ідентичністю, радянською спадщиною.

Повномасштабна війна РФ проти України суттєво актуалізувала проблему переосмислення таких наративів. У сучасних умовах міський міф Одеси поступово трансформується, набуваючи нових змістів, пов'язаних із процесами деколонізації та утвердженням української національної ідентичності. Саме з цією метою у 2024 році було реалізовано дослідницький проєкт, спрямований на аналіз структури одеського міського міфу та визначення можливих шляхів його трансформації. Основною метою цього проєкту стало переосмислення культурних наративів міста та формування нового символічного образу Одеси, який відповідає сучасним суспільним і політичним реаліям України.

У структурному вимірі дослідження виділяє кілька ключових наративних компонентів одеського міського міфу. Перший із них пов'язаний із образом «міста-порту» – простору відкритості, торгівлі та культурного обміну. Цей наратив історично підкреслював роль Одеси як важливого економічного та культурного центру Причорномор'я. Другий компонент – наратив гумору та особливого «одеського характеру», що репрезентує місто як простір творчості, іронії та неформальної комунікації. Третій – наратив мультикультурності, який підкреслює співіснування різних етнічних і культурних спільнот у міському середовищі. Водночас у сучасному контексті ці наративи набувають нового змісту. Якщо раніше вони часто використовувалися для підкреслення «особливості» Одеси у відриві від загальноукраїнського культурного простору, то сьогодні дедалі частіше інтерпретуються як частина української культурної різноманітності. Таким чином, відбувається інтеграція локальної ідентичності в національний культурний наратив.

Соціокультурні практики, що виникають у цьому контексті, включають процеси деколонізації символічного простору міста, переосмислення історичних пам'ятників, зміну топоніміки, а також створення нових культурних проєктів, спрямованих на репрезентацію української ідентичності Одеси. Важливу роль у цьому відіграють культурні інституції, громадські організації та локальні спільноти, які активно залучаються до формування нових наративів міського простору.

Висновки. Трансформації та прояви в соціокультурних практиках української національної ідентичності в контексті сучасних інтеграційних процесів українського суспільства в європейський простір та драматичних подій російсько-української війни відображають складні зміни в способах мислення, цінностях та поведінці українців. Війна викликала посилення процесів національної ідентифікації у переважній більшості населення та вплинула на формування моделі української національної ідентичності з чіткими, ніж раніше, ціннісно-смісловим резюме «свобода і гідність».

Одним із важливих модусів трансформації української національної ідентичності постає процес деколонізації, який визначає переосмислення історичної пам'яті, культурних наративів

та символічного простору. Аналіз матеріалів дослідження «Одеський міський міф: наративи, структура, перспективи розвитку» дозволяє зробити висновок, що трансформація міських наративів є важливим складником процесів формування сучасної української національної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманюк З. М. Духовність особистості як прояв культурного розвитку. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2023. 1(51). 30–32. <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2023-1-5>
2. Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімій» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 65, ст. 221). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text>
3. Ідентичність часів війни : трансформації та практики визнання. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2023. 231 с.
4. Мінливості культури: соціологічні проєкції. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. 440 с.
5. Проєкт Odesa Decolonization. URL: <https://www.odesadecolonization.org/>
6. Ручка А. Орієнтири концептуалізації ідентичності. Соціокультурні ідентичності та практики. К., 2002. 315 с.
7. Сміт Ентоні. Національна ідентичність. Київ: Основи, 1994. 224 с.
8. Тарасенко В.І. Іваненко О. О. Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма). К, 2004. 570 с.
9. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2022: Колективна монографія. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
10. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: Колективна монографія. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с.
11. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024: Колективна монографія. Київ: Інститут соціології НАН України, 2024. 450 с.
12. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2025: Колективна монографія. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 404 с.
13. Шульга, Н. А. Етнічна самоідентифікація особистості / Н. А. Шульга. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 1996. 200 с.
14. Ricœur, P. (1990). *Soi-même comme un autre*. Paris: Éditions du Seuil. URL: https://palimpsestes.fr/textes_philo/ricoeur/ricoeur-soi-meme.pdf

REFERENCES:

1. Atamanyuk, Z. (2023) *Dukhovnist' osobystosti yak proyav kul'turnoho rozvytku* [Spirituality of the individual as a manifestation of cultural development]. *Naukove piznannya: metodolohiya ta tekhnolohiya*. 1(51), 30–32. <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2023-1-5> [In Ukrainian].
2. Zakon Ukrayiny “Pro zasudzhennya ta zaboronu propahandy rosiys'koyi impers'koyi polityky v Ukrayini i dekolonizatsiyu toponimiyi” (2023) [Law of Ukraine “On the Condemnation and Prohibition of the Propaganda of Russian Imperial Policy in Ukraine and the Decolonization of Toponymy”]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR)*, № 65, st. 221. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> [In Ukrainian].
3. *Identychnist chasiv viyny: transformatsiyi ta praktyky vyznannya* (2023) [Identity in Times of War: Transformations and Practices of Recognition]. Kyiv: Instytut sotsiolohiyi NAN Ukrayiny. 231 s. [In Ukrainian].
4. *Minlyvosti kultury: sotsiolohichni proektsiyi* (2015). [Variability of Culture: Sociological Projections]. Kyiv: Instytut sotsiolohiyi NAN Ukrayiny. 440 s. [In Ukrainian].
5. Odesa Decolonization Project. Retrieved from: <https://www.odesadecolonization.org/> [In Ukrainian].
6. Ruchka, A. (2002) *Oriyentyry kontseptualizatsiyi identychnosti* [Guidelines for the Conceptualization of Identity]. *Sotsiokulturni identychnosti ta praktyky*. Kyiv. 315 s. [In Ukrainian].
7. Smit, E. (1994). *Natsionalna identychnist* [National Identity]. Kyiv: Osnovy. 224 s. [In Ukrainian].

8. Tarasenko, V. I., Ivanenko, O. O. (2004) Problema sotsialnoyi identyfikatsiyi ukrayinskoho suspilstva (sotsiotehnologichna paradyhma) [The Problem of Social Identification of Ukrainian Society (Sociotechnological Paradigm)]. Kyiv. 570 s. [In Ukrainian].
9. Ukrayinske suspilstvo v umovakh viyny. Rik 2022: Kolektyvna monohrafiya [Ukrainian society in war conditions. Year 2022: Collective monograph]. Kyiv: Instytut sotsiologiyi NAN Ukrayiny. 410 s. [In Ukrainian].
10. Ukrayinske suspilstvo v umovakh viyny. Rik 2023: Kolektyvna monohrafiya [Ukrainian society in war conditions. Year 2023: Collective monograph]. Kyiv: Instytut sotsiologiyi NAN Ukrayiny. 343 s. [In Ukrainian].
11. Ukrayinske suspilstvo v umovakh viyny. Rik 2024: Kolektyvna monohrafiya [Ukrainian society in war conditions. Year 2024: Collective monograph]. Kyiv: Instytut sotsiologiyi NAN Ukrayiny. 450 s. [In Ukrainian].
12. Ukrayinske suspilstvo v umovakh viyny. Rik 2025: Kolektyvna monohrafiya [Ukrainian society in war conditions. Year 2025: Collective monograph]. Kyiv: Instytut sotsiologiyi NAN Ukrayiny. 404 s. [In Ukrainian].
13. Shulha, N. A. (1996) Etnichna samoidentyfikatsiya osobystosti [Ethnic Self-Identification of the Individual]. Kyiv: Instytut sotsiologiyi NAN Ukrayiny. 200 s. [In Ukrainian].
14. Ricœur, P (1990). Soi-même comme un autre [Oneself as Another]. Paris: Éditions du Seuil. Retrieved from: https://palimpsestes.fr/textes_philo/ricoeur/ricoeur-soi-meme.pdf [in French].

Liseienko Olena Vasylivna

Doctor of Sociological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Philosophical and Sociological Studies
and Sociocultural Practices
The state institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»
26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-0408-5203

UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY: TRANSFORMATIONS AND MANIFESTATIONS IN SOCIOCULTURAL PRACTICES IN THE CONDITIONS OF WAR

Relevance of the problem. *The significance of studying the phenomenon of Ukrainian national identity and its transformations in the context of the full-scale Russian–Ukrainian war lies in the fact that the analysis of these changes makes it possible to better understand the state of Ukrainian society and the specific features of the social and behavioral practices of its citizens. Modern Ukraine is experiencing a situation of profound sociocultural restructuring that encompasses both modernization challenges and external political factors such as war, decolonial processes, and European integration. National identity is becoming a key object of redefinition. Understanding and studying the value-semantic architectonics of Ukrainian national identity makes it possible to achieve a deeper comprehension of the spiritual life of the nation, the dynamics of sociocultural processes taking place in contemporary Ukrainian society, and the role of cultural factors in crisis and extreme social conditions. The purpose of the article is to analyze the phenomenon of Ukrainian national identity, its transformations in the sphere of social mentality, and its manifestations in sociocultural practices under wartime conditions. Research methods.* *The methodological basis of the study is determined by the stated goal and is characterized by the application of methods of analysis and synthesis, historical and logical methods, as well as the sociocultural method. Research results.* *Transformations of Ukrainian national identity in the context of contemporary integration processes of Ukrainian society into the European space and the dramatic events of the Russian–Ukrainian war reflect complex changes in the ways of thinking, values, and behavior of Ukrainians. The war has intensified processes of national identification among the overwhelming majority of the population and has influenced the formation of a model of Ukrainian national identity with a clearer value-semantic formula than before: “freedom and dignity.” One of the important modes of transformation of Ukrainian national identity is the process of decolonization, which determines the reinterpretation of historical memory,*

cultural narratives, and symbolic space. An analysis of the materials of the study “Odesa Urban Myth: Narratives, Structure, and Prospects for Development” allows us to conclude that the transformation of urban narratives is an important component of the processes of shaping contemporary Ukrainian national identity.

Key words: *identity, Ukrainian national identity, mentality, sociocultural practices, transformation, values, culture.*

Дата першого надходження статті до видання: 12.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.04.2026